

Grzegorz Leszczyński

Rola obrońcy węzła małżeńskiego w procesie o stwierdzenie nieważności małżeństwa

Prawo Kanoniczne : kwartalnik prawnohistoryczny 49/3-4, 51-61

2006

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

KS. GRZEGORZ LESZCZYŃSKI

Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie

ROLA OBROŃCY WĘZŁA MAŁŻEŃSKIEGO W PROCESIE O STWIERDZENIE NIEWAŻNOŚCI MAŁŻEŃSTWA¹

Treść: Wstęp. 1. Urząd obrońcy węzła małżeńskiego w procesie małżeńskim. 2. Udział obrońcy węzła w trakcie trwania procesu. 2.1. Faza wstępna. 2.2. Faza dowodzenia. 2.3. Faza publikacji akt i dyskusji sprawy. 2.4. Faza po wydaniu wyroku. Zakończenie.

Wstęp

Podjmując zagadnienie dotyczące roli obrońcy węzła małżeńskiego w procesie o stwierdzenie nieważności małżeństwa należy już na wstępie zauważyć, że wbrew panującemu często przeświadczeniu o marginalnej roli obrońcy węzła małżeńskiego jest to urząd nie tylko konieczny z punktu widzenia prawa, ale przede wszystkim niezwykle pożyteczny. Urząd obrońcy węzła małżeńskiego został ustanowiony przez Papieża Benedykta XIV (1740-1759) Konstytucją apostolską *Dei miseratione* z roku 1745 w konsekwencji, jak czytamy w tejże Konstytucji, licznych nadużyć, jakie miały miejsce w procesach o stwierdzenie nieważności małżeństwa. Nadużycia te dotyczyły przede wszystkim nierozważnej łatwości i braku roztropności w orzekaniu nieważności małżeństwa stron². Co warto podkreślić powodem zaniepokojenia Papieża Benedykta XIV stały się między innymi ówczesne polskie praktyki sądownicze³. W konsekwencji został ustanowiony

¹ Niniejszy referat został wygłoszony podczas Ogólnopolskiej Konferencji Naukowej zatytułowanej „Wpływ Jana Pawła II na orzecznictwo sądów kościelnych w sprawach małżeńskich”, która miała miejsce w dniu 26 kwietnia 2006 r. w UKSW w Warszawie.

² B e n e d i c t u s XIV, *Dei miseratione*, w: *Codicis Iuris Canonici Fontes*, red. P. Gasparri, Romae 1947, vol. I, nr 318, § 1, s. 695.

³ Por. A. W ó j c i k, *Rola aktywności obrońcy węzła małżeńskiego w procesie o stwierdzenie nieważności małżeństwa*, w: *Urzędy sądowe – władza i służba*, red. T. Rozkrut, Tarnów 2005, s. 90.

urząd, który zgodnie z zamierzeniem Papieża miał stać na straży integralności procesu i poprzez przepisane prawem interwencje bronić ważności małżeństwa⁴.

2. Urząd obrońcy węzła małżeńskiego w procesie małżeńskim

Zgodnie z kan. 1432 KPK: „Dla spraw, w których chodzi o nieważność świąteń albo o nieważność lub rozwiązanie małżeństwa, należy ustanowić w diecezji obrońcę węzła, którego obowiązkiem jest proponować i przedstawiać wszystko, co w sposób rozumny może być przytoczone przeciw nieważności lub rozwiązaniu”. Przytoczony wyżej kanon określa zatem zakres działań obrońcy węzła, i w interesującej nas kwestii podkreśla, iż jego interwencja jest konieczna w przypadku procesu o stwierdzenie nieważności małżeństwa bądź jego rozwiązania. Kościół w ten sposób wskazał swojego urzędowego przedstawiciela do udziału w sprawach dotyczących węzła małżeńskiego⁵. Obrońca uosabia zasadę przychylności prawa wobec małżeństwa. Podczas gdy sędzia uosabia sprawiedliwość, obrońca uosabia troskę Kościoła o małżeństwo, o jego transcendencję. Stąd obrońca ma nie tylko prawo, ale i obowiązek wypełnienia z powagą i rzetelnością swojej misji w każdym procesie małżeńskim⁶.

Jaka jest natura urzędu obrońcy węzła małżeńskiego? Niektórzy autorzy twierdzą, że jest jakby stroną w procesie⁷. Inni, że obrońca nie jest co prawda stroną, ale jest trzecią osobą interweniującą w procesie zwłaszcza jeśli opinie dwóch stron procesowych co do ważności czy nieważności małżeństwa są przeciwne. Jeszcze inni określają obrońcę jako stronę *sui generis* lub wręcz jak reprezentanta strony⁸. Należy jednoznacznie podkreślić, że obrońca węzła małżeńskiego nie jest stroną. Nie jest uprawniony do zakwestionowania ważności małżeństwa i rozpoczęcia procesu⁹. Jeśli możnaby dopatrywać się jakiś podobieństw z którąkolwiek ze stron, to raczej

⁴ Por. B e n e d i c t u s XIV, dz. cyt., s. 697-698.

⁵ Por. kan. 1433 KPK; A. D z i ę g a, *Zadania obrońcy węzła małżeńskiego*, w: *Kościół- nie prawo procesowe, Materiały i Studia*, t. I, Lublin 1999, s. 28.

⁶ Por. A. W ó j c i k, dz. cyt., s. 92.

⁷ Por. F. M. C a p e l l o, *Summa Iuris Canonici*, vol. III, *De processibus, delictis et poenis*, Romae 1956, s. 368.

⁸ Por. A. D z i ę g a, dz. cyt., s. 25-26.

⁹ Por. kan. 1674 KPK.

należałoby wskazać na stronę pozwaną, gdyż podobnie jak w przypadku strony pozwanej brak cytacji obrońcy powoduje nieważność akt sprawy. Należy jednak podkreślić, iż między obrońcą węzła a stronami istnieje zasadnicza różnica. Jak już wspomniałem obrońca nie może rozpocząć procesu. Może natomiast w przeciwieństwie do stron uczestniczyć w przesłuchaniach oraz przeglądać akta sprawy przed ich opublikowaniem¹⁰. Do niego należy też ostatnie słowo w fazie dyskusji sprawy¹¹. Najważniejsze jednak jest to, że obrońca węzła nie chroni interesu prywatnego stron, ale dobro publiczne, jakim jest małżeństwo. Obrońca nie występuje w sądzie w własnym imieniu, czy też imieniu stron, ale w imieniu dobra publicznego, które jak zauważa M. J. Arroba Conde, wynika z domniemania prawnego, że ważne jest każde małżeństwo zawarte zgodnie z prawem¹².

Jego interwencja procesowa jest konieczna. Dlaczego natomiast jest użyteczna i czego tak naprawdę broni obrońca węzła małżeńskiego? Interesująca w tej kwestii jest szczególnie wypowiedź Papieża Piusa XII, który podczas spotkania z Rotą Rzymską w roku 1944 stwierdził między innymi, iż rolą obrońcy węzła jest co prawda wskazanie argumentów przemawiających za istnieniem węzła małżeńskiego, jednak nie za wszelką cenę, nie w sposób absolutny, gdyż najważniejszym celem procesu, jest odkrycie prawdy obiektywnej dotyczącej danego małżeństwa. Stąd obrońca węzła, podobnie jak inni uczestnicy procesu, winien służyć odkrywaniu tejże prawdy¹³. Obrońca zatem przede wszystkim winien formułować pytania, wyjaśniać, starać się odkryć to wszystko, co sprzyja małżeństwu. Nie powinien zadawać się wyłącznie ogólną znajomością sprawy, ale poprzez dogłębną analizę akt wypowiedzieć się jednoznacznie co do argumentów przemawiających za ważnością węzła małżeńskiego¹⁴. Odkrycie prawdy obiektywnej, w myśl tego, co mówi Pius XII, nie oznacza jednak, iż od obrońcy należy wymagać obrony węzła małżeńskiego za wszelką cenę, wbrew logice i rzetelnym argumentom, obrony która w sposób sztuczny tak naprawdę

¹⁰ Por. kan. 1678, § 1 KPK.

¹¹ Por. kan. 1603, § 3 KPK.

¹² Por. M. J. A r r o b a C o n d e, dz. cyt., s. 195, przypis 84.

¹³ Por. P i u s X I I, *Discorso del 2 ottobre 1944*, „AAS” 36, 1944, s. 283.

¹⁴ Por. J. H u b e r, *Il difensore del vincolo*, „Ius Ecclesiae” 14, 2002, s. 117.

występowałyby wbrew odkrywaniu prawdy obiektywnej. Takie wymaganie skierowane do obrońcy węzła sugerowałoby niepotrzebny wysiłek niczemu nie służący i pozbawiony jakiegokolwiek wartości. Stąd w sytuacji, gdy obrońca nie znajduje żadnych argumentów przemawiających za ważnością danego małżeństwa powinien jednoznacznie stwierdzić, iż po dogłębnej analizie akt nie znalazł żadnych argumentów przeciwnych tezie powództwa, dlatego też zdaje się na sprawiedliwość sądu¹⁵. W podobnym duchu wypowiada się również Jan Paweł II w przemówieniu skierowanym do Roty Rzymskiej w roku 1982, kiedy stwierdza, iż obowiązkiem obrońcy węzła nie jest zdefiniowanie za wszelką cenę rzeczywistości nieistniejącej, przeciwstawianie się prośbie powoda mocno opartej na faktach, ale sformułowanie swoich uwag „*pro vinculo, salva semper veritate*”¹⁶. Nie jest zatem porażką obrońcy każda decyzja *pro nullitate*. Porażka ma miejsce wówczas, gdy brakiem rzetelności i własną biernością obrońca przyczynia się do wydania wyroku, który niekoniecznie zgodny jest z obiektywną prawdą. Jeśli zaś wyrok *pro nullitate* jest zgodny z prawdą, a obrońca uczynił wszystko, aby pomóc sędziom w uzyskaniu moralnej pewności, koniecznej do wydania sprawiedliwego wyroku, wypełnił swoje zadanie, gdyż jego celem nadrzędnym jest poszukiwanie prawdy. Co natomiast należy podkreślić obrońca węzła małżeńskiego nie może wprost żądać stwierdzenia nieważności małżeństwa. Nie może też w swoich uwagach przedstawiać argumentów przemawiających za nieważnością węzła małżeńskiego, choćby nie znajdował żadnych argumentów potwierdzających jego ważność¹⁷.

Udział obrońcy węzła małżeńskiego w procesie małżeńskim jest, jak już wspomniałem, konieczny. Co więcej kan. 1433 KPK stwierdza, iż w sprawach, w których wymagany jest udział obrońcy węzła, brak jego wezwania powoduje nieważność akt, chyba że oczywiście sam się stawi i będzie miał możliwość wypełnienia swojego zadania. Tak sformułowany przepis może stanowić oczywiście furtkę, niestety czasem stosowaną przez niektóre trybunały, do ograniczenia roli obrońcy. W praktyce bowiem jego rola ogranicza się do wypełnienia przedstawionego przepisu, a więc do jednej interwencji proce-

¹⁵ Por. P i u s XII, dz. cyt., s. 284.

¹⁶ Por. J a n P a w e ł II, Discorso del 28 gennaio 1982, n. 9, „AAS” 74, 1982, s. 453.

¹⁷ Por. M. J. A r r o b a C o n d e, *Diritto processuale canonico*, Roma 1993, s. 194.

sowej, tak by uniknąć niebezpieczeństwa nieważności akt sprawy. Jego udział winien natomiast być o wiele bogatszy i bardziej dynamiczny, służący odkryciu prawdy, a nie jedynie ograniczać się do przedstawienia bardziej lub mniej ogólnych uwag przedwyrokowych. Wobec tego przyjrzyjmy się konkretnym interwencjom obrońcy, przynajmniej tym ważniejszym, w różnych fazach trwania procesu o stwierdzenie nieważności małżeństwa.

3. Udział obrońcy węzła w trakcie trwania procesu

3.1. Faza wstępna

Szczególne aspekty działalności obrońcy węzła małżeńskiego w procesie o stwierdzenie nieważności małżeństwa dotyczą jego udziału w fazie wstępnej, w fazie instrukcji, fazie dyskusji oraz wyrokowania. Obrońca węzła pojawia się w procesie w chwili wyznaczenia trybunału, natomiast formalnie może działać od momentu powiadomienia go o przyjęciu skargi powodowej, co jest jednoznaczne z decyzją o prowadzeniu procesu i z formalnym ukonstytuowaniem się stron w procesie¹⁸. Niektóre trybunały proszą o opinię obrońcę węzła zanim przewodniczący czy samo kolegium sędziowskie podejmie decyzję o przyjęciu czy też odrzuceniu skargi powodowej. Kodeks nie wspomina o takiej możliwości, natomiast wydana w roku 2005 Instrukcja *Dignitas connubii* nie tylko przewiduje taką możliwość, ale stwierdza wyraźnie w art. 119, § 2, iż jest rzeczą użyteczną, aby przewodniczący zanim podejmie decyzję o przyjęciu lub odrzuceniu skargi zasięgnął opinii obrońcy węzła¹⁹. Oznacza to, że w niektórych przypadkach udział obrońcy rozpoczyna się w procesie jeszcze przed formalnym przyjęciem przez sędziego skargi powodowej.

Innym ważnym momentem części wstępnej każdego procesu jest zawiązanie sporu czyli określenie formuły wątpliwości, na którą winien odpowiedzieć wyrok. Zawiązanie sporu ma miejsce wtedy, gdy dekretem sędziego, w oparciu o żądania i odpowiedzi stron, zostaje określony zakres sporu²⁰. Jest kwestią dyskusyjną czy obrońca węzła ma prawo proponować zmianę ustalonej formuły sporu. Jak wiadomo Kodeks stwierdza jednoznacznie, iż raz ustalony przedmiot

¹⁸ Por. A. D z i ę g a, dz. cyt., s. 31.

¹⁹ Art. 119, § 2: „Praeses opportune antea defensorem vinculi audiat”.

²⁰ Por. kan. 1513, § 1 KPK.

sporu nie może być ważnie zmieniony jak tylko nowym dekretem sędziego, z ważnej przyczyny, na żądanie strony oraz po wysłuchaniu i rozważeniu racji pozostałych stron²¹. Zmiana zatem formuły sporu dokonuje się wyłącznie na żądanie strony. Oznacza to, że obrońca węzła nie może proponować zmiany formuły sporu poprzez propozycję wprowadzenia jakiegoś nowego tytułu nieważności. Byłoby to zresztą nielogiczne w stosunku do charakterystyki urzędu, jaki wypełnia. Zdaniem niektórych autorów obrońca węzła może natomiast prosić sędziego o zmianę formuły sporu proponując na przykład wykreślenie jednego z tytułów nieważności w sytuacji gdy obrońca dojdzie do wniosku, że wprowadzony tytuł nie ma żadnych szans udowodnienia²². Biorąc jednak pod uwagę, iż sędzia przyjmując skargę powodową, a następnie rozważając przedstawione tytuły nieważności zarówno przez stronę powodową jak i pozwana, uznał określoną formułę sporu za właściwą, przynajmniej teoretycznie uznał też, że każdy z wprowadzonych tytułów ma swoje uzasadnienie faktyczne w skardze powodowej. Trudno zatem zrozumieć na jakich przesłankach miałby opierać się obrońca w swoim przekonaniu o bezzasadności faktycznej jakiegoś tytułu nieważności określonego w formule sporu, niemniej rzeczywiście obrońca ma możliwość wniesienia takiej prośby do sędziego, który następnie samodzielnie podejmuje decyzję.

3.2. Faza dowodzenia

Interwencja obrońcy węzła, jak się wydaje, winna być szczególnie dynamiczna w fazie dowodzenia tytułów, określonych w formule sporu. Obrońca węzła ma prawo być obecnym podczas przesłuchania stron, świadków oraz biegłych²³. Co więcej obrońca może przedstawiać sędziemu zagadnienia, co do których strona ma być przesłuchana²⁴, jak i pytania, które mają być przez sędziego zadane świadkowi²⁵. W tych przewidzianych prawem możliwościach kryje się niezwykle istotna rola obrońcy. Praktyka sądowa w Polsce sugeruje, że bardzo często trybunały kościelne korzysta-

²¹ Por. kan. 1514 KPK.

²² Por. A. D z i ę g a, dz. cyt., s. 32.

²³ Por. kan. 1678, §1, n. 1 KPK.

²⁴ Por. kan. 1533 KPK.

²⁵ Por. kan. 1561 KPK.

ją z utartych, określonych wzorców pytań, zagadnień, często przystosowywanych jedynie z nagłówku, choć i nie zawsze, do konkretnego przypadku sprawy. Oznacza to, że niezależnie od zaistniałych faktów przed czy poślubnych pytania formułowane w sprawach prowadzonych z danego tytułu są zawsze te same. Często jest to po prostu kserokopia z wpisanym nazwiskiem stron sporu. Wydaje się, że w ten sposób dynamika działalności obrońcy, która winna być ukierunkowana na odkrycie prawdy obiektywnej o danym małżeństwie jest minimalna. Nie ma ona nic wspólnego z zaangażowaniem obrońcy w poznanie prawdy, a nasuwa podejrzenia o mechaniczne traktowanie swojego urzędu. Jeśli bowiem obrońcy zależałoby na przekonaniu sędziego, że prawda o danym małżeństwie jest taka, iż jest ono ważnie zawarte, czyniłby wszystko, aby tego dowieść. Jeśli zaś nie czyni wszystkiego to znaczy, że albo nie wierzy w celowość swojego działania, albo nie jest osobą rzetelnie wypełniającą swój urząd.

Obrońca węzła może i powinien proponować sędziemu dowody świadczące przeciwko nieważności małżeństwa lub proponować dowody osłabiające wartość środków dowodowych proponowanych przez powoda. Dotyczy to różnego rodzaju dokumentów publicznych i prywatnych²⁶, a w szczególności opinii biegłego. Obrońca węzła ma bowiem nie tylko prawo żądać opinii biegłego, ale wskazać na poszczególne zagadnienia, wręcz pytania, na które ma odpowiedzieć opinia. Jest to niezwykle istotne zwłaszcza w odniesieniu do wszelkich spraw prowadzonych z tytułu niezdolności natury psychicznej, o której mówi kan. 1095, n. 3 KPK. Nie tylko bowiem przeraża ich liczba w stosunku do innych tytułów nieważności, ale przede wszystkim łatwość, z jaką rozumienie psychologiczne czy psychiatryczne zaburzenia natury psychicznej jest przekształcane, stając się podstawą wydania pozytywnego wyroku, w rozumienie kanoniczne. Jest zadaniem obrońcy zatem czuwać, aby w tego rodzaju sprawach, najbardziej dziś popularnych również w sądach kościelnych w Polsce, opinia biegłego nawiązywała do antropologii chrześcijańskiej i w razie błędów czy nadużyć interpretacyjnych jest jego zadaniem wskazać je sędziemu i w ten sposób zabezpieczyć swoim działaniem dobro małżeństwa²⁷.

²⁶ Por. kan. 1539, 1545 KPK.

²⁷ Por. J a n P a w e ł II, *Discorso del 25 gennaio 1988*, n. 10, s. 1183.

Sytuacja obrońcy, jeśli idzie o proponowanie dowodów, jest komfortowa, ponieważ obrońca ma prawo przejrzeć akta sądowe, chociażby jeszcze nie były publikowane i ma prawo zapoznać się na bieżąco z dowodami przedłożonymi przez stronę²⁸. Może zatem, w oparciu o zdobytą wiedzę, zaproponować dowody, które przynajmniej osłabiają wartość dowodową dowodów przedstawionych przez stronę. Obrońca jednak winien zawsze rozeznaczyć, co należy podkreślić, aby proponowane przez niego dowody nie miały na celu obronę rzeczywistości wymaginowanej, ale służyły odkryciu prawdy. Oznacza to, że w sytuacji, w której obrońca doszedłby do wniosku, że zarysowany obraz małżeństwa poprzez zebrane środki dowodowe jest jasny i przekonujący powinien powstrzymać się od proponowania dowodów nieużytecznych²⁹.

3.3. Faza publikacji akt i dyskusji sprawy

Obrońca powinien wykazać się dynamiką i korzystać z prawa do głosu również w momencie publikacji akt sprawy. Ma on prawo wglądu do akt zawsze w trakcie trwania procesu, nie mniej wezwanie go przed zamknięciem postępowania dowodowego wydaje się być niezwykle użyteczne. Obrońca bowiem ma prawo zażądać nowego postępowania dowodowego, a zatem oddanie mu głosu dopiero w trakcie samej dyskusji sprawy, po zamknięciu postępowania dowodowego, może narazić trybunał na konieczność wznawiania instrukcji. Zdają sobie sprawę jednak, że praktyka sądowa w Polsce ogranicza głos obrońcy do uwag przedwyrokowych. Ta interwencja obrońcy jest nie tylko użyteczna, ale wręcz konieczna, zgodnie z kan. 1601 i 1603 KPK.

W uwagach przedwyrokowych obrońca winien zająć zdecydowane stanowisko co doważności małżeństwa, nad którym toczy się dyskusja. Owo zdecydowane stanowisko winno albo przedstawiać konkretne fakty i argumenty, które świadczą jego zdaniem o ważności małżeństwa albo zdać się na sprawiedliwość sądu, gdy jego przeświadczenie o ważności małżeństwa nie jest pewne. W tym drugim przypadku może oczywiście i winien to uczynić, a mianowicie wskazać te argumenty i fakty, które pomimo braku jednoznaczności osądu przemawiają za ważnością małżeństwa. Zdaniem nie-

²⁸ Por. kan. 1678, § 1, n. 2 KPK.

²⁹ Por. P i u s XII, dz. cyt., n. 2, s. 284.

których autorów w sytuacji, w której sam obrońca dochodzi do wniosku, że małżeństwo, o którym mowa zostało zawarte nieważnie, powinien powstrzymać się od prawa głosu, co w praktyce oznacza przyznanie, iż nie zauważa argumentów za ważnością małżeństwa³⁰. Moim zdaniem obrońca powinien jednak starać się, nawet jeśli jest on przekonany o nieważności małżeństwa, wskazać te argumenty, które przynajmniej poddają w wątpliwość wiarygodność stron czy świadków lub wartość dowodową poszczególnych faktów. Jego głos jest niezwykle istotny w dyskusji sprawy, gdyż zawsze stanowi przeciwwagę dla często jednostronnych zeznań stron czy świadków. W żadnej mierze obrońca nie powinien natomiast traktować uwag przedwyrokowych mechanicznie ograniczając się wyłącznie do wskazania kilku cytatów zeznań, gdyż najwartościowsze dla sędziego jest samo rozumowanie obrońcy i logika jego argumentacji. Uwagi przedstawione w sposób rzetelny są oparciem dla sędziego i pozwalają dostrzec słabe punkty argumentacji stron czy też świadków, podobnie zresztą opinii biegłego.

3.4. Faza po wydaniu wyroku

Wydanie przez sędziego wyroku nie kończy udziału obrońcy w procesie. Chciałbym w tym miejscu ograniczyć się do trzech różnych środków, którymi może posłużyć się obrońca. Najbardziej drastycznym wydaje się być oczywiście skarga o nieważność wyroku. Może być ona jednak złożona w bardzo konkretnych przypadkach, o których mówi kan 1620. Jednym z nich jest również brak wezwania obrońcy do udziału w procesie, o ile oczywiście sam się nie stawił i nie zapoznał się z aktami sprawy przynajmniej przed wydaniem wyroku.

Najczęstszą formą reakcji obrońcy w odniesieniu do wyroku jest oczywiście złożenie apelacji. Ma ono miejsce wówczas, gdy wyrok orzeka nieważność małżeństwa, a zdaniem obrońcy jest to wyrok niesprawiedliwy, to znaczy niezgodny z argumentacją przedstawioną przez niego w uwagach przedwyrokowych. Obrońca nie może apelować od wyroku stwierdzającego ważność małżeństwa, ani też nie powinien wówczas, gdy z jego uwag przedwyrokowych wynikało, iż nie znalazł on argumentów przemawiających za ważnością małżeństwa. Teoretycznie takie argumenty, wywołujące w obrońcy

³⁰ Por. A. D z i ę g a, dz. cyt., s. 36.

wątpliwości w trakcie lektury wyroku mogą się zawsze pojawić, z praktycznego jednak punktu widzenia jest to raczej wątpliwe, jeśli obrońca rzeczywiście wypełnił rzetelnie swój urząd dogłębnie zapoznając się z wszystkimi aktami sprawy. Jeśli zaś nie, to znaczy jeśli podszedł do analizy akt i uwag przedwyrokowych mechanicznie i pobieżnie, moment apelacji jest dla niego szansą, używając języka kolokwialnego, rehabilitacji za niedopatrzenia, których się dopuścił. Niedopatrzenia, które skądinąd należy rozpatrywać w kategorii zaniedbania, gdyż urząd który został mu powierzony nie jest urzędem prywatnym, ale sprawowanym w imieniu Kościoła czyli publicznym.

Warto na koniec wreszcie zauważyć, że obrońca ma prawo złożyć prośbę o ponowne rozpatrzenie sprawy w przypadku dwóch wyroków zgodnych. Zgodnie bowiem z kan. 1644, § 1 można to uczynić wówczas, jeśli pojawiły się nowe i poważne dowody i argumenty. Jest rzeczą oczywistą, iż prośby o ponowne rozpatrzenie sprawy nie wnosi obrońca węgła I instancji, ale obrońca węgła małżeńskiego Trybunału II instancji lub trybunału instancji wyższej³¹.

Zakończenie

Podsumowując tę krótką refleksję na temat roli obrońcy węgła małżeńskiego w procesie małżeńskim, należy przede wszystkim podkreślić, iż obrońca nie jest ani reprezentantem siebie, ani stron procesowych. Reprezentuje on Kościół i prawdę dotyczącą małżeństwa. Ma on za sobą przychylność prawa dla małżeństwa, stąd jego rola w praktyce nie polega na dowodzeniu czegokolwiek, ile raczej podważaniu argumentacji sugerującej nieważność małżeństwa. W tym celu obrońca winien wykorzystać wszelkie możliwe sposoby oraz środki, jakie dla tego urzędu przewiduje prawo. Winien to czynić jako obrońca prawdy o małżeństwie, a przede wszystkim jako ten, który wypełniając swój urząd rzetelnie i właściwie staje się częścią złożonego procesu odkrywania prawdy. Odkrycie tej prawdy nie zawsze jest proste, a praktyka uczy, że bardzo często wręcz skomplikowane i trudne. Udział obrońcy ma stanowić przeciwwagę dla często jednostronnych, a nawet wcześniej przygotowanych zeznań stron czy świadków. Jego fachowość i wie-

³¹ Por. C. G u l l o, *La «nova causa propositio»: Il processo matrimoniale canonico*, Città del Vaticano 1994, s. 807.

dza poparta doświadczeniem pozwala obrońcy zauważyć błędy, nieścisłości, wątpliwe argumenty, które ukazane sędziemu pozwalają rzetelnie ocenić zebrany materiał dowodowy. Jak zauważono, udział obrońcy w procesie małżeńskim jest konieczny, i wyraźnie stwierdza to Kodeks, dla powodów wyżej wskazanych jest on również niezwykle użyteczny.

Il ruolo di difensore del vincolo matrimoniale nel processo della nullità matrimoniale

Siccome il matrimonio *gaudet favore iuris*, il ruolo di difensore del vincolo è insostituibile e di massima importanza. Lo ripeteva parecchie volte il Santo Padre Giovanni Paolo II nei suoi discorsi alla Rota Romana. Si notano invece a volte le tendenze che purtroppo tendono a ridimensionare il suo ruolo fino a confonderlo con quello di altri partecipanti al processo, o a ridurlo a qualche insignificante adempimento formale, rendendo praticamente assente nella dialettica processuale. Questo articolo cerca di presentare l'importanza dell'ufficio del difensore del vincolo nel processo matrimoniale ed i suoi più importanti interventi processuali. Ho voluto soprattutto di sottolineare che l'intervento del difensore del vincolo deve essere davvero qualificato e perspicace, così da attribuire nelle cause concrete, una difesa della visione cristiana del matrimonio nel suo ruolo della ricerca della verità.